

Sygn. akt I UK 212/08

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 stycznia 2009 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Józef Iwulski (przewodniczący)

SSN Zbigniew Korzeniowski

SSN Jolanta Strusińska-Żukowska (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania K. W.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w T.

o emeryturę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 6 stycznia 2009 r.,

skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 7 marca 2008 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok w punkcie 1) i oddala apelację
wnioskodawcy K. W. od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy
i Ubezpieczeń Społecznych w Ł. z dnia 19 lutego 2007 r., nie
obciążając odwołującego się kosztami postępowania.**

Uzasadnienie

Wnioskodawca K. Wardawy wniósł odwołania od dwóch decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, odmawiających prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym z tytułu wykonywania pracy nauczycielskiej. Pierwsza decyzja organu rentowego z dnia 30 sierpnia 2006 r. została wydana na podstawie art. 32 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz. U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.) w związku z § 4 ust. 1 i § 15 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. Nr 8, poz. 43 ze zm.) i odmawiała prawa do świadczenia wobec udowodnienia przez wnioskodawcę jedynie 12 lat i 9 miesięcy zatrudnienia w szczególnym charakterze (pracy nauczycielskiej) zamiast wymaganych 15 lat. Druga decyzja z dnia 10 października 2006 r. została oparta o art. 88 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela (jednolity tekst: Dz. U. z 2006 r. Nr 97, poz. 674 ze zm.), a odmowa prawa do emerytury uzasadniona była udowodnieniem przez ubezpieczonego okresu pracy nauczycielskiej w łącznym wymiarze 18 lat, 1 miesiąca i 17 dni, zamiast 20 lat wymaganych tym przepisem.

Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Ł. wyrokiem z dnia 19 lutego 2007 r. oddalił odwołania wnioskodawcy.

Rozstrzygnięcie zostało poprzedzone ustaleniami, z których wynikało, że w dniu 3 sierpnia 2006 r. K. W., urodzony 26 sierpnia 1946 r., złożył wniosek o emeryturę w obniżonym wieku emerytalnym. Wnioskodawca legitymował się łącznym okresem składkowym w wymiarze 39 lat, 1 miesiąca i 10 dni oraz nieskładkowym w wymiarze 27 dni. Staż pracy nauczycielskiej ubezpieczonego wynosił natomiast łącznie 18 lat, 1 miesiąc i 17 dni, przypadając na lata 1981 – 2006. W okresie tym w charakterze nauczyciela wnioskodawca pracował w wymiarze niższym niż $\frac{1}{2}$ obowiązkowego wymiaru zajęć w następujących okresach: 1 września 1981 r. – 30 września 1981 r., 1 listopada 1981 r. – 30 czerwca 1982 r., 1 maja 1983 r. – 30 czerwca 1983 r., 1 września 1983 r. – 31 sierpnia 1985 r., 1 maja 1987 r. – 30 czerwca 1987 r., 1 marca 1988 r. – 30 kwietnia 1988 r., 1 czerwca 1988 r. – 31 sierpnia 1988 r. Od dnia 1 września 1978 r. do 30 czerwca 1990 r. był zatrudniony w Zakładach Transformatorów Radiowych „Z.” w S., w

pełnym wymiarze czasu pracy, jako kierownik sekcji organizacji stanowisk pracy, a następnie kierownik działu budowy urządzeń. W okresie tego zatrudnienia, od 1 września 1981 r. do 30 czerwca 1990 r., pełniąc obowiązki kierownika działu, sprawował opiekę nad uczniami kierowanymi do działu w celu odbycia praktyk zawodowych. Wnioskodawca udzielał tym uczniom instruktażu BHP i przydzielał do konkretnych stanowisk w dziale. Sprawdzał wykonane przez uczniów rysunki oraz zapisy w dzienniczku praktyk. Miał też wgląd w ich czynności na bieżąco. Wszystkie te zadania wnioskodawca wykonywał w ramach ostatniego punktu pisemnego zakresu obowiązków kierownika działu w brzmieniu: „wykonuje inne polecenia zlecone przez przełożonego”. Polecenia służbowe zajmowania się uczniami wydawał przełożony wnioskodawcy – J. W. będący kierownikiem gospodarki narzędziowej i budowy urządzeń elektrycznych. W związku z tym wnioskodawca nie miał odrębnej umowy nauczyciela zawodu, bo powyższe czynności zajmowały mniej niż 1/10 etatu, a była już zawarta umowa o pracę na stanowisku kierownika działu. Z tytułu opieki nad uczniami wnioskodawca otrzymywał nagrody. Jako nauczyciel ubezpieczony korzystał z zasiłków chorobowych w następujących okresach: od 22 lutego do 24 lutego 1995 r., od 17 września 1996 r. do 19 września 1996 r., od 20 kwietnia 1998 r. do 30 kwietnia 1998 r. i od 27 marca 2000 r. do 31 marca 2000 r.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd pierwszej instancji wskazał, że podstawę prawną wniosku odwołującego o emeryturę w związku z zatrudnieniem w szczególnym charakterze na stanowisku nauczyciela stanowi art. 88 ust. 1 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela (jednolity tekst: Dz. U. z 2006 r. Nr 97, poz. 674 ze zm.). Zgodnie z powyższym przepisem dla uzyskania prawa do emerytury nauczycielskiej niezbędne jest spełnienie przesłanki trzydziestoletniego okresu zatrudnienia, w tym dwudziestoletniego okresu wykonywania pracy w szczególnym charakterze nauczyciela. Pracą nauczycielską, stosownie do art. 3 ust. 3 Karty Nauczyciela, jest zaś okres zatrudnienia nauczyciela w przedszkolach, szkołach, placówkach i innych jednostkach organizacyjnych, o których mowa w ustawie, w wymiarze co najmniej $\frac{1}{2}$ obowiązkowego wymiaru zajęć.

W ocenie Sądu Okręgowego, wnioskodawca, legitymując się okresem osiemnastoletniego zatrudnienia w charakterze nauczyciela, nie spełnia warunków

z art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela, gdyż nie posiada 20 lat pracy nauczycielskiej. Do stażu pracy nauczycielskiej nie podlega wliczeniu okres, w którym wnioskodawca sprawował opiekę nad młodzieżą odbywającą praktyki zawodowe. Praca ta, jak zaznaczył Sąd Okręgowy, była bowiem świadczona w ramach pracowniczych obowiązków kierownika działu, a nie z tytułu zatrudnienia na stanowisku nauczyciela i nie może być uwzględniona przy ustalaniu łącznego okresu pracy w szczególnym charakterze.

Rozpoznając apelację wnioskodawcy, Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych uznał ją za zasadną i wyrokiem z dnia 7 marca 2008 r. zmienił zaskarżony wyrok w części dotyczącej odwołania od decyzji z dnia 30 sierpnia 2006 r. wraz z tą decyzją, przyznając wnioskodawcy prawo do emerytury, a w pozostałym zakresie jego apelację oddalił.

Sąd odwoławczy podkreślił, że wnioskodawca ukończył 60 lat i posiadając ponad 18 - letni staż pracy nauczycielskiej jako pracy wykonywanej w szczególnym charakterze, spełnia przesłanki do nabycia prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym. Zgodnie z art. 32 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych ubezpieczonym urodzonym przed 1 stycznia 1949 r. będącym pracownikami zatrudnionymi w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, przysługuje emerytura w wieku niższym niż określony w art. 27 pkt 1, a za pracowników zatrudnionych w szczególnym charakterze, zgodnie z ust. 3 tego artykułu, uważa się nauczycieli. Na podstawie odesłania zawartego w art. 32 ust. 4 ustawy zastosowanie znajduje rozporządzenie z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. Nr 8, poz. 43 ze zm.), które w § 15 stanowi, że nauczyciel nabywa prawo do emerytury na zasadach określonych w § 4 tego rozporządzenia i jest uważany za wykonującego pracę w szczególnym charakterze. Prawo do nabycia emerytury, zgodnie z § 4 rozporządzenia, ma pracownik, który wykonywał prace w szczególnych warunkach wymienione w wykazie A, jeżeli łącznie spełnił warunki: osiągnął wiek 60 lat (mężczyzna) i ma ogólny staż pracy w rozmiarze 25 lat oraz wymagany okres zatrudnienia w szczególnych warunkach, tj. 15 lat. W myśl § 2 rozporządzenia okresami pracy uzasadniającymi prawo do świadczeń w wysokości i na zasadach określonych w

rozporządzeniu są okresy, w których praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, wnioskodawca spełnia wszystkie przesłanki do przyznania emerytury w niższym wieku emerytalnym, posiada ponad 35 lat ogólnego stażu pracy, ukończył 60 lat, jest osobą urodzoną przed 1 stycznia 1949 r. i legitymuje się ponad 15 - letnim okresem pracy w szczególnym charakterze (pracy nauczycielskiej).

Sąd drugiej instancji oddalił apelację wnioskodawcy w zakresie podniesionych przez niego w apelacji twierdzeń co do posiadania 20 lat pracy nauczycielskiej przy uwzględnieniu jego pracy jako kierownika działu, uznając w tym zakresie za prawidłowe i szczegółowo uzasadnione rozstrzygnięcie Sądu pierwszej instancji.

Skargę kasacyjną od powyższego wyroku wniósł organ rentowy, zaskarżając wyrok w pkt 1 w części uwzględniającej odwołanie wnioskodawcy od decyzji z dnia 30 sierpnia 2006 r., wskazując jako podstawę skargi naruszenie przepisów prawa materialnego przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie art. 32 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz. U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.) w związku z § 2 ust. 1, § 4 ust. 1 i § 15 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. Nr 8, poz. 43 ze zm.), polegające na przyjęciu, że wnioskodawca legitymuje się ponad 15 - letnim okresem pracy jako nauczyciel wykonujący pracę w szczególnym charakterze i błędne przyznanie mu prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu zatrudnienia w szczególnych warunkach, podczas gdy wnioskodawca nie ma prawa do emerytury, gdyż nie spełnia warunków do jej przyznania.

Opierając skargę na takiej podstawie, skarżący wniósł o zmianę wyroku Sądu Apelacyjnego w części zaskarżonej i oddalenie apelacji wnioskodawcy.

W uzasadnieniu skargi organ rentowy podniósł, że wnioskodawca posiada 18 - letni okres wykonywania pracy w szczególnym charakterze, tj. jako nauczyciel, ale na wymagane 15 lat pracy w szczególnym charakterze wykonywanej stale i w

pełnym wymiarze czasu pracy, udowodnił jedynie zatrudnienie w rozmiarze 12 lat i 9 miesięcy i tym samym nie spełnił jednego z warunków wymaganych do przyznania wcześniejszej emerytury. Okres zatrudnienia od 1 września 1981 r. do 30 czerwca 1991 r. nie podlega do wliczenia do okresu pracy uzasadniającego prawo do świadczenia na zasadach określonych w rozporządzeniu, gdyż w tym okresie wnioskodawca wykonywał zatrudnienie w charakterze nauczyciela w niepełnym wymiarze czasu pracy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna organu rentowego ma uzasadnione podstawy.

Osoba urodzona przed 1 stycznia 1949 r. i wykonująca pracę nauczycielską może w dwojaki sposób nabyć prawo do emerytury na innych warunkach niż obowiązujące powszechnie.

Z art. 88 ust. 1 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela (jednolity tekst: Dz. U. z 2006 r. Nr 97, poz. 674 ze zm.) wynika bowiem, że nauczyciele mający trzydziestoletni okres zatrudnienia, w tym 20 lat wykonywania pracy w szczególnym charakterze, zaś nauczyciele szkół, placówek, zakładów specjalnych oraz zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich – dwudziestopięcioletni okres zatrudnienia, w tym 20 lat wykonywania pracy w szczególnym charakterze w szkolnictwie specjalnym, mogą – po rozwiązaniu na swój wniosek stosunku pracy – przejść na emeryturę. Przepisu tego nie stosuje się do nauczyciela zatrudnionego w wymiarze niższym niż połowa obowiązującego wymiaru zajęć (art. 91b ust. 1 Karty Nauczyciela), co oznacza, że do nauczycielskiego stażu pracy wymaganego do uzyskania emerytury w myśl art. 88 ust. 1 ustawy zalicza się wszystkie okresy pracy nauczycielskiej wykonywanej w wymiarze co najmniej połowy obowiązującego wymiaru zajęć. W stanie faktycznym tej sprawy nie budzi wątpliwości, że wnioskodawca legitymuje się takim okresem zatrudnienia w charakterze nauczyciela jedynie w rozmiarze nieco ponad 18 lat, a więc niewystarczającym do nabycia emerytury na podstawie art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela.

Drugą możliwość uzyskania przez nauczyciela prawa do emerytury w obniżonym wieku przewiduje ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz. U. z 2004 r. Nr

39, poz. 353 ze zm.), bowiem zgodnie z jej art. 32 ust. 1, ubezpieczonym urodzonym przed dniem 1 stycznia 1949 r., będącym pracownikami, o których mowa w ust. 2 - 3, zatrudnionymi w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, przysługuje emerytura w wieku niższym niż określony w art. 27 pkt 1. W myśl art. 32 ust. 3 pkt 5 tej ustawy, dla celów ustalenia uprawnień, o których mowa w ust. 1, za pracowników zatrudnionych w szczególnym charakterze uważa się zaś nauczycieli, wychowawców lub innych pracowników pedagogicznych wykonujących pracę nauczycielską wymienioną w art. 1 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela. Z art. 32 ust. 4 ustawy wynika, że wiek emerytalny, o którym mowa w ust. 1, rodzaje prac lub stanowisk oraz warunki, na podstawie których osobom wymienionym w ust. 2 i 3 przysługuje prawo do emerytury, ustala się na podstawie przepisów dotychczasowych. Za przepisy dotychczasowe należy uważać przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. Nr 8, poz. 43 ze zm.), zwanego dalej „rozporządzeniem”. Przepisy dotychczasowe, do których odesłanie zawiera art. 32 ust. 4 ustawy, składają się na normę prawną regulującą ustawowo warunki uzyskiwania emerytury w obniżonym wieku emerytalnym przez pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. Podkreślić należy, że zabieg polegający na włączeniu do regulacji ustawowej niektórych przepisów rozporządzenia dotyczy tych przepisów, które normują materię określoną w art. 32 ust. 4 ustawy o emeryturach i rentach, a więc wiek emerytalny, rodzaje prac lub stanowisk, oraz warunki, na jakich osobom wykonującym te prace przysługuje prawo do emerytury. Są to przepisy § 4 - 8a rozporządzenia określające wiek emerytalny i okres wykonywania pracy w szczególnych warunkach pracowników wykonujących prace wyszczególnione w wykazach stanowiących załącznik do rozporządzenia, przepisy § 9 - 15 określające wiek emerytalny i warunki przechodzenia na emeryturę osób zatrudnionych w szczególnym charakterze, a ponadto przepis § 3 określający ogólny wymagany okres zatrudnienia oraz przepis § 2 ust. 1 stanowiący, że okresami pracy uzasadniającymi prawo do świadczeń na zasadach określonych w rozporządzeniu są okresy, w których praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym

charakterze jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy. Stosownie do § 15 rozporządzenia, nauczyciel nabywa prawo do emerytury na zasadach określonych w § 4 i jest uważany za wykonującego pracę w szczególnym charakterze. W myśl natomiast § 4 ust. 1 rozporządzenia, warunkami niezbędnymi do nabycia prawa do emerytury jest osiągnięcie wieku emerytalnego wynoszącego 60 lat dla mężczyzn oraz posiadanie wymaganego okresu zatrudnienia, w tym co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach.

Niesporne jest, że wnioskodawca ukończył 60 lat i legitymuje się wymaganym okresem zatrudnienia. Skarżący utrzymuje, że nie został spełniony ostatni z warunków uprawniających do emerytury, bo ubezpieczony nie wykazał 15 lat pracy w szczególnym charakterze, które to stanowisko zasługuje na akceptację. Z ustaleń faktycznych poczynionych w sprawie wynika bowiem, że na ogólny staż pracy nauczycielskiej wnioskodawcy w rozmiarze ponad 18 lat składają się okresy zatrudnienia zarówno w pełnym wymiarze zajęć, jak i w wymiarze niższym, przy czym w pełnym wymiarze ubezpieczony przepracował jedynie około 13 lat. Warunkiem nabycia prawa do emerytury na podstawie art. 32 ustawy o emeryturach i rentach jest zaś, aby praca w szczególnym charakterze wykonywana była w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy (§ 2 ust. 1 rozporządzenia). Oznacza to, że inaczej niż w przypadku nabywania prawa do świadczenia na podstawie art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela, do okresu pracy w szczególnym charakterze, o którym mowa w § 4 w związku z § 15 rozporządzenia, nie podlegają zaliczeniu okresy pracy nauczycielskiej wykonywanej w rozmiarze niższym niż pełen obowiązujący nauczyciela wymiar zajęć (por. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 28 kwietnia 1986 r., III UZP 8/86, OSNC 1986 nr 12, poz. 193, czy wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 września 1997 r., II UKN 220/97, OSNP 1998 nr 13, poz. 403).

Jak trafnie podnosi skarżący, ubezpieczony nie spełnił więc warunków do nabycia prawa do emerytury na podstawie art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, bo nie wykazał 15 lat zatrudnienia w szczególnym charakterze w pełnym wymiarze czasu pracy, a przeciwnie, bliżej nieuargumentowane stanowisko Sądu Apelacyjnego nie zasługuje na akceptację.

Podstawa kasacyjna naruszenia art. 32 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w związku z § 2 ust. 1, § 4 ust. 1 i § 15 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze okazała się zatem uzasadniona, wobec czego Sąd Najwyższy, w oparciu o art. 398¹⁶ k.p.c. oraz art. 398²¹ w związku z art. 108 § 1 i art. 102 k.p.c., orzekł jak w sentencji.

/tp/